

Бабич М. Є.,старший викладач кафедри іноземних мов
Національного транспортного університету**Слива Т. В.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри слов'янських мов

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

ДЕРИВАЦІЙНІ ВІДНОШЕННЯ ЧЛЕНІВ АСОЦІАТИВНО-СЕМАНТИЧНИХ СТРУКТУР

Анотація. Статтю присвячено аналізу дериваційно зв'язаних лексем, що входять до складу асоціативно-семантичних структур. Асоціативно-семантична структура є частиною асоціативного поля. Її утворюють члени асоціативно-семантичних груп, семантично пов'язані (безпосередньо або опосередковано) з вихідним словом-кауземою. До асоціативно-семантичних груп входять асоціати певного слова, пов'язані з ним семантично.

Вербальні асоціації базуються передусім на парадигматичних і синтагматичних зв'язках слів, а також на співвідношенні слова як лексеми з одиницями інших рівнів мови, у тому числі морфемно-словотвірному. Окрім того, підставою для виникнення асоціацій також є вживання слова-стимулу і його асоціата в одному контексті. Тож, наявність асоціативно-семантичного зв'язку між лексемами підтверджується прикладами з літературних творів, а також з інтернет-джерел.

З'ясовано, що мотиватор і дериват можуть розташовуватись на одному рівні структури в межах однієї денотативної зони, будучи «кореклексемами» однієї кауземою; можуть бути представлені на різних рівнях, вступаючи в асоціативно-семантичні відношення між собою, а також можуть входити до складу різних асоціативно-семантичних структур.

Так, кореклексемами слова *зима* є мотиватор *мороз*, а також його деривати *морозець*, *морозище*; *холод* і похідне від нього *холоднеца*. Слово *сніг* є кауземою і водночас мотиватором для низки лексем: *безсніжжя*, *снігозбирання*, *сніжки*, *снігурка*, *сніговій* тощо. Рефлексема-деривати можуть бути зв'язані з кауземою безпосередньо й опосередковано (наприклад, слово *веснянка*, розташоване на третьому рівні асоціативно-семантичної структури). Деякі похідні входять до складу кількох асоціативно-семантичних структур. Так, слово *дощик* є рефлексемою трьох каузем – *весна*, *літо* й *осінь*. При цьому зі словом *літо* воно корельноє як емотив, а зі словами *весна* й *осінь* – як евалюатив.

Результати дослідження розширюють уявлення про асоціативно-семантичну структуру як про особливу лексико-семантичну парадигму, члени якої зв'язані не лише семантично, а й дериваційно.

Перспективою є подальше вивчення рефлексем-дериватів у складі різних асоціативно-семантичних структур, дослідження їхньої ролі у формуванні асоціативно-семантичних парадигм.

Ключові слова: асоціативно-семантична група, асоціативно-семантична структура, каузема, рефлексема, мотиватор, дериват.

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть дослідження лексико-семантичної системи мови відбувається переважно в річищі антропоцентризму. Когнітивна діяльність людини пов'язана з отриманням інформації, оцінкою тих чи тих явищ, подій, предметів тощо, і мова відображає особливість сприйняття людиною дійсності. Аналіз способів вербалізації фрагментів дійсності виявляє специфіку мовної картини світу, одним із шляхів дослідження якої є системний семантичний аналіз лексикки, що дозволяє схарактеризувати відображену в мові систему уявлень про навколишній світ.

Особливого значення в межах семасіологічного аналізу набуває польовий підхід. Проте, за словами В. П. Абрамова, «дослідження в галузі семантичного поля, засновані на лінгвістичному підході, виділяють його структуру, визначають характер семантичних відношень між елементами, але не пояснюють характер функціонування мовних одиниць у мовній діяльності» [1]. Тож, особливого значення набувають психолінгвістичні методики аналізу мовного матеріалу, зокрема дослідження асоціативних полів, оскільки стереотипні вербальні асоціації виникають і закріплюються в мовній свідомості людей переважно під впливом текстів як результат існування людини не лише у світі речей, а й у світі слів [1]. Однак лінгвісти та психолінгвісти мають різні погляди на принципи об'єднання елементів асоціативного поля, хоча й ті й інші визнають наявність зв'язків між цими елементами. Семасіологи зважають передусім на природу мовного значення. Дослідження асоціативно пов'язаних слів, сприяє визначенню того, як у свідомості носія мови у вигляді вербальних асоціацій відображається складна система зв'язків мовних одиниць, що формують певну семантичну мережу, характеризують структуру лексичних значень слів.

Усе зазначене визначає актуальність нашого дослідження, присвяченого аналізу формальних і семантичних кореляцій асоціативно пов'язаних слів – членів асоціативно-семантичних структур (АСС).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Асоціативні зв'язки протягом століть вивчалися представниками різних наук. Перші класифікації асоціацій з'являються в XVII ст. (Р. Декарт, Т. Гоббс, Б. Спіноза, Д. Гартлі, Дж. Мілль, Д. Юм та ін.). Серед лінгвістів у витоків дослідження вербальних асоціацій стояли В. Вундт, М. Траутшольдт, Х. Мюнстерберг, Ш. Баллі, Е. Велландер, Г. Шпербер, Ст. Ульман. У подальшому вони досліджувались у двох напрямках – психологічному (Г. Кент, О. Розанов, Д. Діз,

Дж. Міллер, Ч. Кофер та ін.) і лінгвістичному (О. О. Потебня, І. О. Бодуен де Куртене, М. В. Крушевський, М. М. Покровський та ін.). Психологи, психолінгвісти й лінгвісти пропонують різні типології асоціацій, проте, незважаючи на різноманіття, їх можна звести до двох інваріантних – асоціацій за подібністю й за суміжністю. Перші є основою для парадигматичних зв'язків лексем, другі – синтагматичних.

Лексикологи та семасіологи, продовжуючи традиції Б. Бурдона, Г. Вудроу, Ф. Ловелла, Дж. Міллера та ін., досліджують семантичні відношення між словом-стимулом і його асоціатами. Когнітивісти розглядають асоціативно-семантичне поле як засіб вербалізації концептуальної картини світу (Н. С. Болотнова, Ю. М. Караулов, Н. О. Ллюхіна, М. Ю. Нікітіна та ін.). Дослідження мовної особистості також не обійшлося без аналізу вербальних асоціацій (Н. В. Уфимцева, Т. І. Крига та ін.).

Вербальні асоціації аналізуються як поза контекстом, наприклад, у зв'язку з аналізом семантики слова (О. О. Леонтьєв; Л. В. Сахарний, Р. М. Фрумкіна та ін.); організацією внутрішнього лексикону (Ю. М. Караулов, О. О. Залевська, Г. О. Мартинович та ін.); так і у зв'язку з породженням та сприйняттям тексту (Дж. Сьорль, В. П. Абрамов, А. Є. Єрмаков, В. В. Плешко, І. Г. Овчиннікова, Н. І. Берсенєва та ін.). Класифікації асоціацій базуються передусім на системних зв'язках слів (парадигматичних і синтагматичних), а також на співвідношенні слова як лексеми з одиницями інших рівнів мови (фонетичного, морфемно-словотвірного, морфологічного) [2].

Формування мети статті. Мета нашого дослідження – визначити місце дериваційно пов'язаних лексем у складі асоціативно-семантичних структур. Для цього маємо визначити специфіку АСС як лексико-семантичної парадигми; виявити серед її членів лексеми-деривати та їхні мотиватори; визначити позиції, які займають дериваційно пов'язані лексеми в межах такої парадигми. Матеріалом дослідження слугують асоціативно-семантичні структури, вихідними словами (кауземами) яких є члени закритої лексико-семантичної групи (ЛСГ) «пори року» – *зима, весна, літо, осінь*. Як члени однієї ЛСГ «сезонні» слова містять у семантичній структурі однакові семантичні ознаки, що дозволяє визначити типологію асоціативно-семантичних зв'язків, виділити денотативні зони, члени яких реалізують ці ознаки тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Асоціативно-семантична група є частиною асоціативного поля, її утворюють так звані рефлексми – асоціати певного слова, семантично пов'язані з ним через гіпер- і гіпосеми. Такі відношення характерні не лише для «вихідної» кауземи та її безпосередніх рефлексем. Будь-яка з рефлексем може так само стати кауземою для рефлексем наступного рівня, а всі вони сукупно утворюють парадигму, що визначається як асоціативно-семантична структура [3; 4]. Під час дослідження було визначено архітектуру чотирьох асоціативно-семантичних структур с кауземами – назвами пір року та з'ясовано, що кожна з них об'єднує рефлексми трьох рівнів. Тобто семантичний зв'язок між кауземою і будь-яким із членів АСС не перевищує трьох кроків, що не протирічить результатам психологічних досліджень, згідно з якими асоціативний зв'язок між будь-якими двома словами реалізується в середньому через три асоціативних кроки [5], а також «правила шести кроків» Ю. М. Караулова [6].

Як зазначалось раніше, вербальні асоціації виникають передусім під впливом текстів. Т. М. Рогожнікова вважає, що

«...текст є багатим матеріалом... для формування й розвитку асоціативної структури значення слова» [7, с. 97]. Тож, для підтвердження наявності асоціативно-семантичного зв'язку слів, можуть бути використані різноманітні контексти.

У семантичній структурі назв пір року наявні темпоральні, квалітативно-темпоральні й квалітативно-предметні ознаки, інтегральні для членів парадигми.

Квалітативно-темпоральна ознака 'температура повітря', наприклад, в АСГ_I об'єднує рефлексми на позначення відповідної температури повітря, а також погоди з такою температурою. Для зими – це *холод, холоднеча, мороз, морозець, студінь*, для проміжних сезонів – весни та осені – *тепло, прохолода, охолода, прихолодки, морозець, заморозок, приморозок*, для літа – *тепло, теплінь, спека, жара* та ін. Інтегральна ознака 'опаді' репрезентується семами 'сніг' (в рефлексмах *сніг, крупи, снігопад; сніжинка; іній; завірюха, хуртовина, метелиця, віхола, заметіль, хуга, сніговий; сльота; безсніжжя, багатосніжжя* тощо), 'дощ' (*дощ, дощик, мжичка, мряка, злива, сльота*), 'туман' (*туман, мряка, імла*) тощо. Лексеми 'холод' і 'тепло' так само стають кауземами для рефлексем другого рівня: назв одягу, взуття та головних уборів, відповідних сезонам; назв явищ природи, зумовлених певною температурою тощо. Назви опадів асоціативно-семантично пов'язані з лексемами на позначення засобів пересування або захисту від них, наслідків їхнього впливу тощо. АСГ_{III} утворюють передусім рефлексми назв згаданих явищ природи та ін.

Мовні одиниці, що утворюють АСС з кауземами – назвами пір року, мають не лише асоціативні й семантичні зв'язки, а й дериваційні. Так, безпосередніми рефлексмами слова *зима* є: *холод* («1. Низька температура навколишнього середовища (повітря, води тощо)... Дуже холодна погода; мороз» [9, 11, с. 113]) і *холоднеча* («1. Дуже великий холод» [9, 11, с. 116]); *мороз* («1. Холод, коли температура повітря спадає нижче нуля» [9, 4, с. 804]), *морозище* («Збільш. до мороз» [9, 4, с. 805]) і *морозець* («Зменш.-пестл. до мороз» [9, 4, с. 804]). Усі вони належать до денотативної зони позначень низької температури повітря. Деривати *холоднеча, морозище* мають модифікаційне словотвірне значення: поряд з інтегральним компонентом 'низька температура (холод)', у їхньому значенні наявна градуальна сема 'дуже (сильний)'. Зазначимо, що в контексті вона може актуалізуватись у синтагматичних партнерах мотиваторів: *Станем на дорозі, На лютих морозі!* /О. Олесь/, *Після <...> тріскухих морозів зимового Приазов'я...* /Ю. Сорока/ *Туман кубився над морем, був лютий холод!* /Ю. Яновський/, а також у сполученні з прикметником *зимовий: Виходить служба з нього, немов дорожній зимовий холод у теплій добрій хаті!* /В. Шевчук/.

Дериват *морозець*, що позначає невеликий, слабкий мороз, через актуалізацію значення 'менш холодний' частіше співвідноситься з кауземами *осінь* і *весна* і є при цьому інтенсивом або евалюативом [9], оскільки позначає незначне зниження температури повітря, що є нормою для перехідних сезонів: *Осіннього дня я застав біля його могили незнайому дівчину: <...> у розпучених косах заплуталося струшене першм морозцем хрепаче ясеневе листя.* /Р. Федорів/, *Весняні дні в Яремче – це легкий морозець і багато-багато пухнастого снігу!* /Р¹/. (Те саме стосується рефлексем *охолода* і *прихолодок* – дериватів слова *холод*, що позначають незначний холод.) Згадані лексеми можуть функціонувати і як

¹ Тут і далі аббревіатура РР позначає «інтернет ресурс» і використовується, якщо приклад узятий із інтернет-джерел.

рефлексми слова *зима*, але зазвичай як емотиви: *Зима-лихоманка морозцем дмухнула* /Л. Глібов/. Якщо ж вони функціонують як інтенсиви, то позначають температуру повітря, що не відповідає цьому сезоні, є вищою за норму: *Січень – середина зими*. <...> *Сніг переливається різнобарвною веселкою, легкий морозець*. /Р/. Проте в окремих випадках дериват є власне евалюативом і позначає не мінімальний, а максимальний прояв властивості: *Принаймні значно краще насолодиться риболовлю чи хокеєм тоді, коли міцний морозець тримався хоча б два тижні* /Л. Партоленко/.

Не менш значущою для назв пір року є семантична ознака 'вид опадів'. У словникових дефініціях лексем на позначення опадів не експліковано назви пір року, оскільки ті самі опади характерні для різних сезонів (*сніг* – «Атмосферні опади у вигляді білих зіркоподібних кристалів чи пластівців, що становлять собою скупчення таких кристалів» [8, 9, с. 423], *дощ* – «1. Атмосферні опади, що випадають із хмар у вигляді краплин води» [8, 2, с. 402], *роса* – «Крапли води, що осідають на поверхні ґрунту, рослин та інших предметів, коли з ними стикається охолоджений приземний шар повітря [8, 8, с. 881]). Однак у носіїв мови сніг асоціюється передусім із зимою, дощ і туман – із осінню, роса – з літом, про що свідчать дані асоціативних експериментів. Ба більше, в семантичній структурі членів ЛСГ «опадів» наявна периферійна ознака 'час випадіння'. В лексемі *сніг* вона репрезентована семами 'зима', 'весна', 'осінь', в лексемі *дощ* – 'літо', 'весна', 'осінь', в лексемі *роса* – 'літо', 'весна' тощо.

Дериват *сніжок* унаслідок експлікації значення 'не такий сильний, як зимою', будучи інтенсивом², має розглядатись як рефлексма каузем *весна* і *осінь*: *Легенький сніжок, останній подих подоланої весною зими, пустотливо кружляв в повітрі* /О. Досвітній/, *Настала осінь з вітрами холодними, з дощами дрібними, а дедалі й сніжок став перепадати* /Лєся Українка/.

До складу АСГ із кауземою *зима* слово входить переважно в емотивному значенні: *Тепер до нас іде зима. Як зазвичай, не забарилась. Сніжок з морозом принесла*. /Н. Красоткіна/.

Із словом *сніг* асоціативно та семантично пов'язана рефлексма *снігопад*: «Випадання снігу (перев. у великій кількості)» [8, 9, с. 425]. Воно утворює окрему денотативну зону і має диференційну сему 'процес'. Семантичний зв'язок із кауземою виявляється в художніх текстах: *Зима прийшла сніжна, із густими снігопадами* /О. Донченко/.

Похідні *сніговий, сніговійниця, сніговиця* («Сильний вітер із снігом; завірюха, метелиця». [8, 9, с. 424]) належать до денотативної зони назв негоди зі снігом: *Скінчилась нарешті довга полярна зима зі сніговіями, лютими морозами* /В. Гжицький/, *В горах ще зима. Шугають холодні вітри, лютують сніговійниці* /Вітчизна, № 2, 1964/.

Ще одну денотативну зону на першому рівні утворює сингулятив *сніжинка* («Кристал снігу у вигляді зірочки» [8, 9, с. 426]): *Надворі знов зима, і падають сніжинки, і вітер їх несе в туманну далечинь...* /В. Сосюра/.

Також на першому рівні АСС наявні рефлексми *безсніжжя* та *багатосніжжя*: *Цьогорічна зима побила всі рекорди безсніжжя та нестабільної погоди* /Р/; *В кінці зими, під час багатосніжжя, куниця надає перевагу ховатись для відпочинку в засніжених снігом повалених деревах* /Р/.

Зі словом *сніг* асоціативно-семантично пов'язані рефлексми, що є назвами: скупчення снігу, негативного впливу снігу на довкілля, сільськогосподарських робіт, пов'язаних зі снігом, технічних пристроїв для усунення снігових заметів, предметів для пересування по снігу, предметів, зроблених зі снігу. Кожна з них містить деривати кауземи, для яких сема 'сніг' є диференційною: *сніговал* ('падання дерев від снігового урагану чи від осілого на кронах снігу'; 'повалені таким ураганом чи снігом дерева' [8, 9, с. 423]); *снігозатримання* ('штучне затримання снігу на полях для збільшення запасів вологи в ґрунті та утеплення озимини' [8, 9, с. 423]), *снігозахист* ('захист залізничних колій, автомобільних та інших шляхів від снігових заметів' [8, 9, с. 424]), *снігозбирання* ('прибирання снігу із залізничних колій, автомобільних шляхів, вулиць і т. ін.');

снігонавантажувач ('машина для навантаження снігу на автомашини' [8, 9, с. 424]), *снігоочисник* ('машина для очищення снігу із залізничних колій, автомобільних шляхів, вулиць і т. ін.');

снігоступи ('ліжі для пересування по глибокому снігу' [8, 9, с. 424]), *сніжок* ('Невелика, тверда грудка, зіплена із снігу' [8, 9, с. 426]), *снігурка* ('казкова істота, уособлення снігу у вигляді молодої дівчини у пишному білому вбранні' [8, 9, с. 425]). Прозора внутрішня форма з експлікованою в морфній структурі семою 'сніг' дозволяє кваліфікувати ці композити як безпосередні рефлексми слова *сніг*, опосередковано зв'язані з вихідною кауземою *зима*:

Слово *дощ* передусім є асоціатом слова *осінь*, що, звісно, зумовлено екстралінгвістичними причинами. Окрім того, в семантичній структурі цього слова наявна градуальна ознака 'ступінь прояву', з урахуванням якої члени ЛСГ «пори року» *осінь* і *літо* утворюють комплементарну опозицію: в сполученні з прикметником *літній* у ньому актуалізується значення 'дуже сильний', з ад'єктивом *осінній* – 'тривалий': *...після дощів літніх* <...> *яблука, груші та вишні беруться плямами, наче коростою* /В. Дрозд/, *[Сльози] Здається, лились, лились, як той дощ осінній* /М. Старицький/.

Для позначення несильного дощу *вітку* або *навесні* використовують евалюатив *дощик*: *Іноді і дощик осінній моросить* /П. Мирний/, *Весняний дощик змив усі сніги, Звілний від снігу кожен клаптик поля* /Н. Красоткіна/. До складу АСС входить також дериват *туманець*.

На другому рівні АСС представлені абсолютні синоніми *лід* та *крига*, семантично пов'язані з вихідною кауземою *зима* за посередництва семи 'холод (мороз)': взимку на морозі вода замерзає, перетворюючись на лід. Проте лід може з'являтися і в інші періоди, зокрема *восени* й *весною*. Властива проміжним порам року неповнота ознаки відображається в мові, реалізуючись в евалюативах: *І крихка постать, як весняний льодок* /П. Загребельний/; *І ще осіннього болота Зірчастий не засквив льодок* /М. Рильський. Тож, дериват льодок ('тонкий лід') ми відносимо до АСС із кауземами *весна* та *осінь*.

Семантичний зв'язок лексеми зі словами *мороз* і *зима* в словниках не відображений, проте можливе вживання емотива в одному контексті з ними: *Мороз скував льодком калюжу-озерце в пониззі городу* /Ю. Мушкетик/; *Але пролітав легкий сніжок, під ногами потріскував льодок – тут була зима*. /К. Кондратюк/. Проте можливе використання деривата як евалюатива: *Прийшла до нас зима. Льодком тоненьким скована, Спилилася ріка*. /В. Бичко/.

Окремі денотативні зони утворюють сингулятиви *крижина*, *крижинка*, а також похідні *ожеледь*, *ожеледиця* ('тонкий шар

² Терміни *інтенсив*, *емотив*, *евалюатив* ми використовуємо слідом за Л. П. Лєтучою [2].

льоду на поверхні землі, на деревах і т. ін.' [8, 5, с. 646]): *До нас прийшла зима і ожеледь /ПР/, Зима прийде в Україну зі снігом, ожеледицею та сильним вітром /ПР/.*

Як уже зазначалось, лід (крига) характерний для різних пір року, тож деривати на позначення реалій, що складаються з льоду, можуть бути представлені в різних АСС (звісно, окрім АСС із кауземою *літо*): *Уже плывуть крижини по ріці, У синім небі кілька хмар легеньких. А я весну тримаю у руці У вигляді підсніжників біленьких.* /Н. Красоткіна/. *Глянь, крижинками вкрита вода. Покида непомітно нас осінь.* /Надія М./

Метеорологічні особливості кожного сезону визначають фізіологічний стан людини. Наприклад, весною, коли починає все більше пригрівати сонце, в деяких людей з'являються *веснянки* – «Дрібні жовтувато-бурі або коричневаті пігментні плями на шкірі (перев. обличчя) деяких людей, що особливо помітними стають навесні; ластовиння» [8, 1, с. 341]. Слово представлене на третьому рівні АСС, при цьому периферійна сема 'весна' експлікована і в дефініції слова, і в його морфній структурі.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Проведене дослідження розширює уявлення про асоціативно-семантичну структуру як про особливу лексико-семантичну парадигму, члени якої можуть бути зв'язані не лише асоціативно-семантично, а й дериваційно. Мотиватор і дериват можуть розташовуватись на одному рівні структури в межах однієї денотативної зони, будучи «корелексемами» однієї каузема, бути представлені на різних рівнях, вступаючи в асоціативно-семантичні відношення, а також входити до складу різних асоціативно-семантичних структур.

Перспективою є подальше вивчення рефлексем-дериватів у складі різних АСС, а також дослідження їхньої ролі у формуванні асоціативно-семантичних парадигм.

Література:

1. Абрамов В. П. Теория ассоциативного поля. URL: <http://www.philol.msu.ru/~rlc2001/abstract/files/lexfraz.doc>
2. Мартинович Г. А. Типы вербальных связей и отношений в ассоциативном поле. *Вопросы психологии*. 1990. № 2. С. 143–146.
3. Слива Т. В. Ассоциативно-семантическая группа: к вопросу о дефиниции парадигмы. *Вестник Самарского университета. История, педагогика, филология*. № 3.2. 2016. С. 101–107.
4. Слива Т. В. Ассоциативно-семантическая группа как форма парадигматической организации лексики (на материале названий сезонов в русском языке). К. : Изд-во НПУ имени М. П. Драгоманова, 2011. 272 с.
5. Залевская А. А. Слово в лексиконе человека: Психолингвистические исследования. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1990. 208 с.
6. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография. М., 1976. 355 с.
7. Рогожникова Т. М. Ассоциативная структура значения слова и процесс понимания текста. *Психолингвистические проблемы семантики*. Калининский гос. ун-т, Тверь. 1990. С. 96–100.
8. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1970–1980.

9. Летючая Л. П. Деривационная репрезентация категории оценки в современном русском языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02. К., 2004. 209 с.

Babych M., Slyva T. Derivative relations of members of associative-semantic structures

Summary. The article is devoted to the analysis of derivationally related lexemes that associative-semantic structures include. The associative-semantic structure is part of the associative field. Members of associative-semantic groups that are semantically related (directly or indirectly) with the original word – causeme form the associative-semantic structure. Associative-semantic groups unite semantically related associates of a certain word.

Verbal associations are based primarily on paradigmatic and syntagmatic relations of words, as well as on the relationship of a word as a lexeme with units of other levels of language, including morpheme-word formation. In addition, the basis for the emergence of associations is also the use of the stimulus word and its associate in the same context. Thus, an associative-semantic relation between lexemes is confirmed by examples from literary works, as well as from Internet resources.

It was ascertained that the motivating word and the derivative can be on the same level of the structure within the same denotative zone as “co-reflexemes” of the same causeme; they can be presented at different levels, entering into associative-semantic relationships with each other; can be part of various associative-semantic structures.

Thus, co-reflexemes of the word *зима* are the motivating word *мороз*, as well as its derivatives *морозець*, *морозище*; *холод* and *холоднеча* derived from it. The word *сніг* is a causeme and at the same time the motivating word for a number of lexemes: *безсніжжя*, *снігозбирання*, *сніжки*, *снігурка*, *сніговий*, etc. Reflexemes-derivatives can be related to the causeme either directly or indirectly, as, for example, the word *веснянка*, located on the third level of the associative-semantic structure. Some derivatives are part of several associative-semantic structures, such as, for example, *дощик*, which is a reflexeme of three causemes – *весна*, *літо* and *осінь*. At the same time, it correlates with the word *літо* as an emotive, and with the words *весна* and *осінь* an evaluative.

The results of the study enhance the understanding of the associative-semantic structure as a special lexical-semantic paradigm, the members of which can be related not only semantically, but also derivationally.

The prospect for the future research is the further study of reflexemes-derivatives in the various associative-semantic structures, the study of their role in the formation of associative-semantic paradigms.

Key words: associative-semantic group, associative-semantic structure, causeme, reflexeme, motivating word, derivative.